УДК 37.07.005
DOI: 10.15587/2706-5448.2025.325941

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ ТЕХНОЛОГІЙ

О. О. Видиборець

The article examines the structure and content of a model for developing the readiness of future heads of educational institutions to apply innovative management technologies. The relevance and importance of developing this model stem from the need to address the contradiction between the current demands of Ukrainian society for future educational leaders who are prepared to apply innovative management technologies and their actual level of readiness for such activities. Resolving this contradiction requires the development and theoretical substantiation of an appropriate model based on updated content, technologies, improved forms and methods, and pedagogical conditions that ensure the formation of such readiness.
We consider the model for developing the readiness of future heads of educational institutions to apply innovative management technologies to be a holistic, complex, and multifaceted pedagogical system that cannot be studied directly. Therefore, it must be investigated through the development of an appropriate model. The design and theoretical substantiation of this model will optimize the process of preparing future educational leaders to apply innovative management technologies.
We believe that the readiness of future heads of educational institutions to apply innovative management technologies aligns with the activity-based approach. Firstly, future leaders must have a comprehensive understanding of management activities, including their functions, content, technologies, forms, and methods. The acquisition and application of these technologies in management activities are possible only if they have clarified the essence of innovative management technologies and the specifics of building relationships among participants in the educational process. Secondly, a future educational leader must understand the management object and the characteristics of all participants in the educational process.
We consider it appropriate to develop the readiness of future heads of educational institutions to apply innovative management technologies during professional training, as professional training is a process, while readiness is both its goal and its outcome. Therefore, the formation of this readiness should be carried out based on a well-developed and theoretically grounded model, which ensures the achievement of the intended results
Keywords: *model, structure, content, readiness, leader, innovative management technologies, educational institution*

How to cite:
Vydyborets, O. (2025). Model of forming the readiness of future heads of educational institutions to apply innovative management technologies. ScienceRise: Pedagogical Education, 1 (62), 4–10. http://doi.org/10.15587/2706-5448.2025.325941

© The Author(s) 2025
This is an open access article under the Creative Commons CC BY license

1. Вступ

На сучасному етапі модернізації системи освіти України актуалізується проблема формування готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій. Оскільки перед керівниками постають нові виклики та завдання, які необхідно вирішити, забезпечивши ефективне функціонування або розвиток закладу освіти.

Готовність майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій є необхідною передумовою ефективної професійної діяльності, результатом і наслідком цілеспрямованої системи підготовки керівників в закладі вищої освіти. Реалізується вона в Україні за спеціальностями 011 «Освітні, педагогічні науки» або 073 «Менеджмент» та освітньо-професійною програмою «Управління закладом освіти». Але формування такою готовності передбачає розроблення структури і змісту, визначення основних компонентів моделі як цілісної педагогічної системи та зв'язків між ними, що забезпечить отримання запланованого результату – формування готовності майбутніх керівників до застосування інноваційних управлінських технологій. Незважаючи на актуальність і наявність певної кількості наукових досліджень з формування інноваційної компетентності керівників, ми змушені констатувати, що готовність керівників до застосування інноваційних управлінських технологій не була ще предметом спеціального науково-педагогічного дос-

лідження та не була розроблена і теоретично обґрунтована відповідна модель.

2. Літературний огляд

Уперше педагогічне моделювання явищ і процесів у педагогіці здійснені у 50–60-х роках XX ст. Так, В. Маслов наголошував, що моделювання є основним методом системного підходу в наукових дослідженнях [1]. М. Ярмаченко зазначав, що метод моделювання лежить в основі будь-якого методу наукового дослідження – як теоретичного, при якому використовуються різноманітні знакові, абстрактні моделі, так і експериментального, що використовує предметні моделі [2].

Доцільність використання моделювання при дослідженні педагогічних явищ і процесів обґрунтовують Є. Лодатко, М. Лазарєв, О. Мещанінов. Усі вони вказують на загальні ознаки моделювання: наявність у системі єдиного цілого складових, зміна властивостей одного з них веде до зміни іншого; наявність істотних зв'язків між частинами цілого [3–5].

Наприклад, у науковому доробку М. Лазарєва міститься аналіз математичних методів і класифікація моделей представлення знань про предметну область у вигляді ієрархічної структури: логічної, комбінаторної, евристичної та мережевої [4]. А дослідник О. Мещанінов обґрунтував теоретико-методологічні засади моделювання педагогічних процесів і систем [5].

Водночас, на думку Г. Єльникової, О. Зайченко, В. Маслова та ін., методи педагогічного дослідження ще не достатньо використовуються в управлінні закладами освіти порівняно з дослідженнями у природничих і точних науках. Автори вважають за необхідне педагогіку, а особливо управління закладами освіти, як найскоріше вивести на шлях моделювання [6].

Для нашого дослідження є дуже важливою думка С. Мельник, яка зазначає, що моделювання педагогічних процесів, складається з таких етапів:

1) постановка мети розв'язання педагогічної проблеми за допомогою моделі;

2) визначення основних компонентів педагогічної системи, які становлять її сутність;

3) виявлення об'єктивно існуючих взаємозв'язків між компонентами системи;

4) переведення компонентів системи абстрактною мовою (символікою);

5) вибір способів зображення моделі та її побудова [7].

У той же час, як стверджують М. Швардак і Є. Мориляк, формування готовності майбутніх керівників до впровадження інноваційних технологій розуміємо як багатокомпонентний, поліфункціональний, динамічний, відкритий процес трансформацій, завдяки якому здійснюється цілеспрямований розвиток усіх структурних компонентів, що забезпечують формування цього виду готовності [8]. А відтак без розроблення та теоретичного обґрунтування моделі такої готовності здійснювати це недоцільно.

Проведений нами аналіз бібліографічної бази Національної наукової бібліотеки ім. В. Вернадського свідчить, що з 2001 р. в Україні захищено понад 250 дисертаційних досліджень, які стосуються моделювання і моделей. Але нам не вдалося знайти жодного дослідження, де розглядаються проблеми моделювання готовності керівника закладу освіти до застосування інноваційних управлінських технологій. Разом з тим, провідні положення нормативних документів державного рівня, наголошують, що головним завданням сучасної вищої освіти має бути формування компетентних фахівців, яким притаманні не лише суто професійні якості, а й самостійність, творче мислення, вміння застосовувати інноваційні, в тому числі й інноваційні управлінські технології, що на нашу думку, є неможливим без використання методу моделювання.

3. Мета та завдання статті

Мета дослідження – охарактеризувати структуру і зміст моделі формування готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

1. Проаналізувати сутність і зміст понять «моделювання» і «модель» у наукових джерелах і нормативно-правових документах.

2. Запропонувати, на основі аналізу наукових джерел і нормативно-правових документів, власне визначення понять «моделювання» і «модель».

3. Розробити на теоретично обґрунтувати структуру і зміст моделі формування готовності майбутніх керівників до застосування інноваційних управлінських технологій.

4. Матеріали та методи

Для досягнення мети використовується: теоретичний аналіз наукових джерел, також методи класифікації і узагальнення, які дали змогу виявити сутність, структуру і зміст моделі формування готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій, охарактеризувати її складові компоненти. Для пошуку наукових джерел використовувались пошукові системи Google Scholar, ELibUkr – OA, ScienceResearch.com, ScienceDirect та Наукової електронної бібліотеки періодичних видань НАН України.

5. Результати дослідження та їх обговорення

Суспільно-політичні й соціально-економічні зміни, що відбуваються в Україні, суттєво впливають на систему освіти та управління нею. Однак, на сучасному етапі має місце певна невідповідність між вимогами щодо готовності майбутніх керівників до застосування інноваційних управлінських технологій і недостатньою увагою, насамперед, закладів вищої освіти до формування такої готовності. Таким чином, постає необхідність розроблення та наукового обґрунтування відповідної моделі.

Модель формування готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій ми розглядаємо як цілісну, складну, багатоаспектну педагогічну систему, яку не можна дослідити безпосередньо, тому виникла потреба її дослідити шляхом розроблення та

теоретичного обґрунтування відповідної моделі, що дасть змогу оптимізувати процес формування готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій, оскільки метод моделювання передбачає дослідження педагогічного процесу за допомогою реальних чи ідеальних моделей [9]. Побудова моделі формування готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій дозволить, на нашу думку, більш глибоко та всебічно, зі змістовної та функціональної сторони проаналізувати цей процес, дослідити недоступні прямому спостереженню аспекти та подати його оптимальний і ефективний зразок, чи еталон.

При створенні моделі формування готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій ми брали до уваги вимоги, які традиційно висуваються до педагогічної моделі:

– достовірність (результати, отримані в процесі моделювання педагогічного об'єкта, не повинні викликати сумнівів);

– актуальність (мета моделювання має забезпечувати вирішення важливої наукової і практичної проблеми);

– результативність (отримані результати моделювання мають успішно застосовуватись у педагогічній практиці);

– цілеспрямованість (встановлення зв'язку параметрів, структури і змісту з встановленою метою та очікуваним результатом) [10, 11].

Розробляючи структурно-змістовні елементи моделі формування готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій, ми враховували провідні положення нормативних документів у сфері освіти: Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про повну загальну середню освіту», Закон України «Про професійно-технічну освіту». Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 №977 «Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» та Професійний стандарт керівника (директора) закладу загальної середньої освіти.

При побудові моделі ми також керувалися робочою гіпотезою про те, що формування готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій здійснюватиметься успішно, якщо:

– уточнено сутність і зміст понять «готовність керівника до застосування інноваційних освітніх технологій», «інноваційні управлінські технології» та їхню структуру, що дозволить розробити та реалізувати модель;

– враховано специфіку освітнього процесу в закладі вищої освіти, яка є підставою визначення параметрів організації освітньої підготовки магістрів;

– розроблено та перевірено ефективність моделі, яка розкриває зміст цільового, теоретико-методологічного, змістового, структурно-організаційного, навчально-технологічного та результативного компонентів;

– розроблено та апробовано модуль «Готовність керівника закладу освіти до застосування інноваційних управлінських технологій», який включає теоретичний та практичний підрозділи, організаційно-методичне забезпечення, а також аналітичний, формувальний та узагальнюючий етапи послідовного формування компонентів готовності керівника закладу загальної середньої освіти до застосування інноваційних управлінських технологій;

– обґрунтовано та реалізовано сукупність педагогічних умов, що сприяють ефективності формування готовності керівника закладу загальної середньої освіти до застосування інноваційних управлінських технологій.

У нашому дослідженні однією з базових категорій є поняття «формування». Відповідно до об'єкта та предмета нашого дослідження, під формуванням ми розуміємо процес цілеспрямованого розвитку наявних професійних знань, умінь та якостей, що забезпечують процес становлення керівника закладу загальної середньої освіти як професіонала, який активно застосовує інноваційні управлінські технології у професійній діяльності.

На підставі аналізу наукових знань про моделювання педагогічного процесу [12–15], вивчення досвіду педагогічного моделювання та керуючись вимогами до розроблення моделі в педагогічній науці, нами розроблена модель формування готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій.

Розроблена модель являє собою педагогічну систему, що відображає:

– конкретні елементи структури та змісту процесу, що моделюється;

– структурування їх у цілісну систему;

– логіку процесу;

– відображення взаємозв'язку елементів моделі;

– визначення прогнозованого результату.

У відповідності до визначеної мети і завдань дослідження, побудована модель формування готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій логічно включає п'ять основних компонентів: цільовий, теоретико-методологічний, змістовний, структурно-організаційний, навчально-технологічний і результативний (рис. 1).

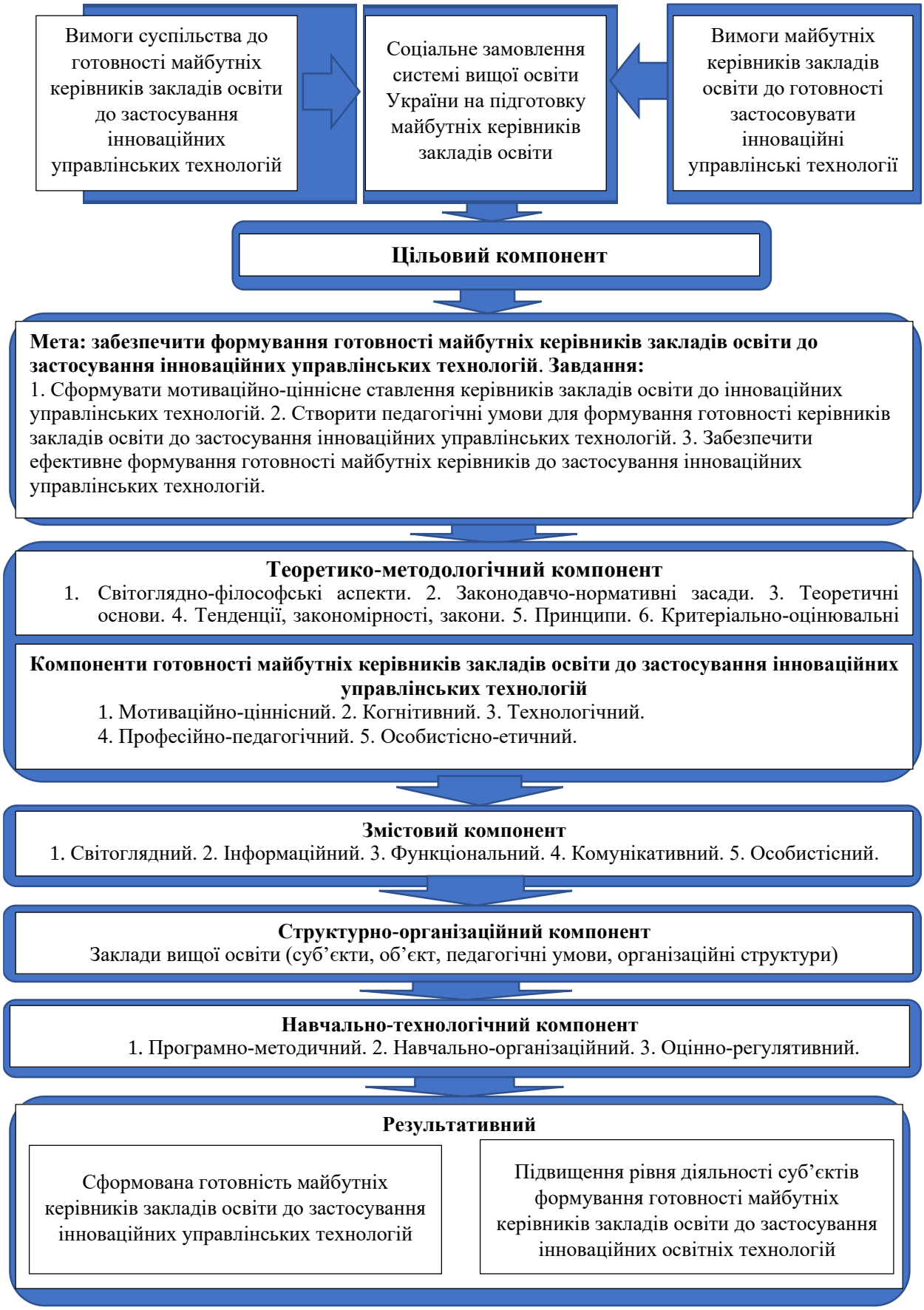

Рис. 1. Модель формування готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій

Цільовий компонент визначає вимоги суспільства до готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій, соціальне замовлення системі вищої освіти України на підготовку майбутніх керівників закладів освіти та вимоги майбутніх керівників закладів освіти до готовності застосовувати інноваційні управлінські технології.

Теоретико-методологічний компонент містить:

– теоретико-методологічні підходи (системний, діяльнісний, компетентнісний, інноваційний, середовищний);

– принципи (проблемності, професійно-педагогічної спрямованості, творчої активності, системності, систематичності) [16, 17].

Теоретико-методологічні підходи дали можливість визначити ключові аспекти та глибину вивчення проблеми.

Цільовий блок відповідно включає:

– мету (формування готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій);

– завдання (розкрити зміст готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій, усвідомити науково-термінологічний апарат дослідження, в межах якого будуть наведені основні результати дослідження).

Їх реалізація забезпечувала комплексне дослідження процесу формування готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій та побудову ефективної моделі даного процесу.

Основними керівними ідеями моделювання процесу формування готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій слугували наступні принципи: проблемність, професійно-педагогічна спрямованість, творча активність, системність і систематичність навчання.

Змістовий компонент моделі розкриває структурні складові готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій: світоглядний, інформаційний, функціональний, комунікативний, особистісний.

Структурно-організаційний компонент характеризує заклад вищої освіти, а саме суб’єкти, об’єкт, педагогічні умови та організаційні структури. У ході моделювання ми брали до уваги та створювали необхідні педагогічні умови, що враховують і посилюють вплив освітнього середовища закладу вищої освіти на:

– забезпечення конструктивної взаємодії майбутніх керівників закладів освіти між собою та з середовищем;

– включення майбутніх керівників у процеси професійно-особистісного вдосконалення;

– опосередковане управління процесом формування готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій.

Сукупність педагогічних умов включала організаційні, психологічні та управлінські. Цьому сприяла організація навчання майбутніх керівників на рівні суб'єкт-суб'єктної взаємодії – усвідомленого, самостійного та відповідального перетворення суб'єктами освітнього середовища закладу вищої освіти та себе особисто.

Навчально-технологічний компонент характеризують програмно- методичний, навчально-організаційний та оцінно-регулятивний складові, що забезпечують певні рівні сформованості готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій, а також відповідні критерії і показники. Щодо рівнів готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій, то на основі наукових джерел і практичної освітньої діяльності [18, 19], ми визначили: репродуктивний, базовий, продуктивний та творчий.

Результативний компонент представлено двома складниками: сформована готовність майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій, який характеризує досягнення мети моделі та підвищення рівня діяльності суб’єктів формування готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних освітніх технологій, що передбачає внесення змін в освітню діяльність суб’єктів, якщо це виявиться необхідним.

В цілому модель формування готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій дає можливість вирішити актуальну наукову проблему та забезпечити досягнення мети дослідження. Перевірка ефективності розробленої моделі формування готовності майбутніх керівників до застосування інноваційних управлінських технологій і наповнення її конкретним змістом здійснювалася у подальшій дослідно-експериментальній роботі в рамках спеціально організованого освітнього процесу.

Обмеженням проведеного дослідження можна вважати недостатньо глибокий аналіз проблеми формування готовності майбутніх керівників до застосування інноваційних управлінських технологій на засадах системного, компетентнісного, аксіологічного та андрагогічного підходів, а також відсутність розгляду наявних структур і моделей готовності майбутніх керівників закладів загальної середньої та професійно-технічної освіти, що може стати предметом подальших досліджень.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в проведенні експериментальної перевірки ефективності моделі формування готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій та відповідної технології.

6. Висновки

1. Було проаналізовано структуру і зміст моделі формування готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій, що забезпечує осучаснення професійної підготовки здобувачів вищої освіти у закладах вищої освіти на основі нового змісту, вдосконалених форм і методів навчання та інноваційних освітніх технологій тощо

2. Було встановлено, що зміна парадигми підготовки здобувачів вищої освіти, розробка та наукове

обґрунтування сучасних підходів, оновлення змісту та впровадження інноваційних освітніх технологій забезпечать оптимальний рівень готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій.

3. Новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні структури та змісту моделі готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій, які дадуть змогу забезпечити ґрунтовні основи такої підготовки. Розроблення та наукове обґрунтування структуру та змісту моделі готовності майбутніх керівників закладів освіти до застосування інноваційних управлінських технологій, дасть можливість здійснювати у закладах вищої освіти якісну підготовку майбутніх керівників закладів освіти, а в подальшому й забезпечити якісну освіту учнів закладів загальної середньої освіти.

Конфлікт інтересів

Автори декларують, що не мають конфлікту інтересів стосовно даного дослідження, в тому числі фінансового, особистісного характеру, авторства чи іншого характеру, що міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в даній статті.

Фінансування

Дослідження проводилося без фінансової підтримки.

Доступність даних

Дані будуть надані за обґрунтованим запитом.

Використання засобів штучного інтелекту

Автор підтверджує, що не використовував технології штучного інтелекту при створенні представленої роботи.

Література

1. Маслов, В. І. (2008). Моделювання у теоретичній і практичній діяльності в педагогіці. Післядипломна освіта в Україні, 1, 3–9.

2. Ярмаченка, М. Д. (Ред.) (2001). Педагогічний словник. Київ: Педагогічна думка, 516.

3. Лодатко, Є. О. (2010). Моделювання педагогічних систем і процесів. Слов'янськ: СДПУ, 148.

4. Лазарєвm, М. І., Рубан, Н. П., Лазарєва, Т. А. (2009). Теоретичні та методичні засади креативного навчання студентів технічних дисциплін. Харків – Горлівка: Вид-во «ЛІХТАР», 112.

5. Мещанінов, О. П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні: теорія і методика. [Автореф. дис... д-ра пед. наук; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України].

6. Єльникова, Г. В., Зайченко, О. І., Маслов, В. І. та ін.; Єльникова, Г. В. (Ред.) (2010). Теоретичні і методичні засади моделювання фахової компетентності керівників закладів освіти. Київ-Чернівці: Книги – XXI, 460.

7. Мельник, С. В. (2006). Моделювання діяльності інноваційного навчального закладу – Школи сприяння здоров'ю. Рідна школа, 4, 25–29.

8. Швардак, М. В., Мориляк, С. (2020). Формування готовності майбутніх керівників закладів освіти до впровадження інноваційних технологій. Impact of modernity on science and practice, 658–661. Available at: http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/7244/1/Formation%20_of_%20readiness_%20of%20_future_%20heads%20_of_%20educational%20_institutions_%20for_%20introduction%20_of_%20innovative%20_technologies.pdf

9. Михайлишин, Г., Кондур, О. (2019). Педагогічне моделювання професійної підготовки управлінців з якості освіти. Освітній простір України, 15, 96–104.

10. Вознюк, О. В., Кубіцький, С. О., Балановська, Т. І., Дорофєєв, О. В., Чіп, Л. О. (2022). Синергетичне моделювання процесів управління в освітній сфері в умовах використання тимчасових самокерівних управлінських цільових команд. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики, 3 (44), 317–327. https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.44.2022.3749

11. Ісичко, Л. В., Гур'євська, О. М. (2022). Метод моделювання, як засіб формування інформаційно-аналітичної компетентності при вивченні фізики. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки, 1 (208), 117–124. https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-208-117-124

12. Гончаренко, С. У. (2008). Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 278.

13. Dym, C. (2004). Principles of mathematical modeling. NewYork: Academic Press, 303. https://doi.org/10.1016/b978-0-12-226551-8.x5000-5

14. Montévil, M. (2019). Which first principles for mathematical modeling in biology? Rendiconti di Matematica e dellesue Applicazioni, 40 (3-4), 177–189.

15. Rees, M. (2018). Principles of Financial Modeling: Model Design and Best Practices Using Excel and VBA (The Wiley Finance Series). Wiley.

16. Гончаренко, С. У. (2012). Педагогічні закони, закономірності, принципи. Сучасне тлумачення. Рівне: Волин. Обереги, 192.

17. Завгородній, С. П. (2017). Розвиток у керівників загальноосвітніх навчальних закладів інноваційної компетентності у системі післядипломної освіти. [Автореф. дис. … канд. педаг. наук; Вінницьк. держ. педагог. ун-т імені Михайла Коцюбинського]. Available at: https://vspu.edu.ua/science/dis/des_17_1.pdf Last accessed: 13.02.2025

18. Про затвердження професійного стандарту "Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти" (2021). Наказ Мінекономіки № 568-21. 17.09.2021. Available at: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2021/09/22/Nakaz-568-zatverdzh.standartu.keriv.22.09.pdf Last accessed: 14.02.2025

19. Онаць, О. М. (2018). Інноваційні технології в управлінській діяльності керівника опорного закладу освіти в підручнику для менеджера. Проблеми сучасного підручника, 20, 287–290.

Received 07.01.2025
Received in revised form 04.02.2025
Accepted 20.02.2025
Published 27.02.2025

Олександр Олександрович Видиборець, аспірант, кафедра «Управління та освітніх технологій», Національний університет біоресурсів і природокористування України, вул. Героїв Оборони, 15, м. Київ, Україна, 03041
E-mail: alexander.vydyborets@gmail.com